

РОЗДІЛ 1

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В АПК

УДК338.47:330.3

GLOBALIZACJA JAKO CZYNNIK AKTYWIZACJI WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

*G. Czerewko, Prof., Dr hab.
Lwowski Narodowy Uniwersytet Agrarny
Uniwersytet Rzeszowski*

Określenie problemu. Idea współpracy lokalnych i regionalnych społeczności wykraczającej poza granice państwowe zrodziła się w Europie Zachodniej w latach pięćdziesiątych XX wieku [16]. Z płynem lat ta idea przetransformowała się w bardzo praktyczną realność i dziś stanowi dość ważny i znaczący kierunek polityki gospodarczej każdego państwa. W Ukrainie, mimo to, że jest ona uczestnikiem Euroregionów i Specjalnych Stref Ekonomicznych – na granicach Ukrainy funkcjonują euroregiony: Karpaccy (ukraińsko-polsko-słowacko-rumuńsko-węgierski), Bug (ukraińsko-polsko-białoruski), Upper Prut i Lower Dunaj (ukraińsko-mołdawsko-rumuński) [16], Dnipro (ukraińsko-rosyjsko-białoruski), Donbas, Słobozanszczyna, Jarosławna (ukraińsko-rosyjskie), Dniester (ukraińsko-mołdawski) Stowarzyszenie „Czarnomorski euroregion” (uczestniczą – Ukraina, Azerbajdżan, Albania, Bułgaria, Grecja, Gruzja, Mołdowa, Rosja, Rumunia, Serbia, Turcja) a także cały szereg specjalnych Wolnych Stref Ekonomicznych [18]), nie spostrzega się ostatnio jakiegóś istotnej aktywizacji tej współpracy transgranicznej w sensie wpływu jej rezultatów na stan gospodarki kraju. Przy tym ogólne tendencje rozwoju światowego charakteryzują się nasileniem intensywności procesów globalizacji, w tym – i w strefie gospodarki. I problem polega na tym, że jest potrzeba w określeniu istoty, znaczenia, czynników i charakterystycznych cech tej globalizacji w celu możliwego jej uwzględnienia jako ważnego czynnika aktywizacji transgranicznej współpracy gospodarczej w warunkach Ukrainy.

Analiza najnowszych badań i publikacji. Badaniom współpracy transgranicznej w agrobiznesie poświęcili swoje pracę takie naukowcy jak A. Balan, P. Bieleńkyj, R. Dackiw, M. Dolisznyj, W. Kopytko, W. Krawczenko, N. Mikuła, I. Mychasiuk, O. Osidach, Z. Petrenko, T. Tereszczenko, I. Studennikow i inni. Oni traktują współpracę transgraniczną bardzo po-różnemu. Naprzykład, P. Bieleńkyj i N. Mikuła patrzą na współpracę transgraniczną jak na specyficzną strefę zewnętrznoekonomicznej, politycznej, ekologicznej, kulturowo-edukacyjnej i innych rodzajów działalności międzynarodowej, odbywającej się na poziomie regionalnym [3]. R. Dackiw uważa, że współpraca transgraniczna – to specyficzna strefa zewnętrzno-ekonomicznej, politycznej, ekonomicznej, kulturowo-edukacyjnej i innych rodzajów działalności, które są realizowane

na międzyregionalnym poziomie i które, obejmując wszystkie ogólne ich formy, wyróżnia się koniecznością i możliwościami aktywniejszego ich wykorzystania [5, s. 206].

Określenie zadania. Celem artykułu jest przedstawienie głównych rezultatów badania istoty, znaczenia, czynników i charakterystycznych cech zachodzących procesów globalizacji w celu możliwego jej uwzględnienia jako ważnego czynnika aktywizacji transgranicznej współpracy gospodarczej w warunkach przygranicznych regionów Ukrainy.

Wykład głównych wyników. Współpraca transgraniczna – forma współpracy międzynarodowej, której zasadniczym celem jest zniesienie ograniczeń, wynikających z istnienia granic państwowych. Może ona przebiegać na wszystkich szczeblach samorządowych oraz pozarządowych, a także dotyczyć różnych dziedzin rozwoju społeczno-gospodarczego. W tzw. Konwencji Madryckiej pojęcie to jest określone jako każde wspólnie podjęte działanie, mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby umawiających się stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń [17]. Współpraca transgraniczna jest jednym z trzech (obok współpracy transnarodowej i międzyregionalnej) programów, realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej [17]. Współpraca transgraniczna jest czynnikiem, wspierającym integrację, jej rozwój z kolei sprzyja kontaktom na pograniczach. Na współpracę transgraniczną wpływają także inne, szersze zjawiska ... Zwiększony dostęp do informacji z całego świata, zmiany w technologii, gospodarce i wzrost konkurencji powodują nie tylko otwarcie na świat, lecz także chęć większej integracji na niższym poziomie – w swoim bliższym otoczeniu [14]. To znaczy, że zjawisko współpracy transgranicznej można postrzegać jako reakcję na proces globalizacji, który rozwija się coraz intensywniej i logicznie było by przypuszczać, że właśnie on stwarza coraz bardziej sprzyjające warunki dla intensyfikacji tej współpracy transgranicznej o charakterze gospodarczym.

Za początki globalizacji powszechnie przyjmuje się lata dziewięćdziesiąte XIX wieku. Związane było to z faktem, iż podczas intensywnego rozwoju kapitalizmu, kapitał nie natrafiał na spore ograniczenia. Ludzie mogli wtedy inwestować praktycznie na całym świecie, co wykorzystywali chcąc osiągnąć najwyższy poziom produkcji, przy minimalnych kosztach. Pionierami globalizacji są takie firmy jak: Ford, Singer, Gillette, National Cash Register [8]. Pierwsza faza globalizacji wynikała z potrzeby wzrostu korzyści skali w związku z zaistniałym w ówczesnym czasie postępowaniem technologicznym. Najważniejsze warunki do rozwoju globalizacji pojawiły się dopiero po zakończeniu II wojny światowej i zaliczyć do nich można: dynamiczne powstawanie nowych technologii, spadek kosztów transportu (statki kontenerowe, efektywne samoloty), łatwiejszy przepływ informacji i komunikacja w skali międzynarodowej, stopniowe ujednoczenie wymogów i potrzeb nabywców, powstawanie ugrupowań gospodarczych, liberalizacja gospodarek wielu krajów [8].

Powody, które miały wpływ na powstanie globalizacji, są bardzo złożone. Spajanie gospodarek spowodowane jest różnymi czynnikami o charakterze zarówno politycznym, ekonomicznym, technicznym jak i społecznym. Po zakończeniu II wojny światowej rozpoczęł się proces znoszenia barier w handlu międzynarodowym, co związane było z

negocjacjami w ramach Układu Ogólnego w Sprawie Ceł i Handlu, a następnie za pośrednictwem Światowej Organizacji Handlu. Wpływ na to zjawisko odegrały także takie bloki handlowe jak Północnoamerykański Układ wolnego Handlu oraz Unia Europejska... Nie można pominąć jako determinantu globalizacji także sił społecznych oraz ekonomicznych. Zwiększająca się konkurencja na rynkach powoduje zwiększony popyt na produkty oraz usługi, to z kolei powoduje ujednoczenie gustów konsumenckich [12, s. 22–25].

Zjawisko globalizacji, odgrywające ogromną rolę w otaczającym nas świecie, trudno zdefiniować ze względu na swą wielowymiarowość, wieloaspektowość oraz złożoność. Najprawdopodobniej po raz pierwszy termin „globalizacja” pojawił się w 1961 r. w Słowniku Webstera. Jednak nasilenie badań dotyczących procesów globalizacji nastąpiło dopiero w latach dziewięćdziesiątych XX wieku [6].

Słusznie wskazuje się na trzy najważniejsze obszary globalizacji: obszar ekonomiczny, społeczny i kulturowy [7].

W obszarze ekonomicznym globalizacja wyraża się w rozwoju już nie tylko międzynarodowego, ale światowego rynku, globalnej ekonomii dominującej nad lokalnymi czy krajowymi rynkami, rozwojem i zwiększającym się zasięgiem działań światowych korporacji finansowych i przemysłowych [7]. Niewątpliwie bardzo istotne zmiany wywołuje globalizacja w świecie społecznym. Często uważa się je za szczególnie ważne, gdy że w konsekwencji ma ona prowadzić nie tylko do włączenia narodów świata w procesy integracyjne, ale tworzyć „jednoświatowe społeczeństwo globalne” [1]. Szczególnie istotne zmiany kreuje proces globalizacji w obszarze kulturowym. Twierdzi się nawet, że wymiar kulturowy jest konstytutywny dla całego procesu [7].

Globalizację jako proces, można opisać za pomocą następujących charakterystycznych cech: przełamywanie granic państwowych w sferze działań społecznych, politycznych i gospodarczych; integrowanie (scalanie gospodarek na różnych poziomach przez ścisłe łączenie funkcjonowania rozproszonych po całym świecie podmiotów, w ramach powiązań kooperacyjnych, handlowych, inwestycyjno-produkcyjnych); wielopoziomowość (skala świata, sektora, różnych rynków itp.); możliwość koordynacji międzynarodowych systemów; silny związek między postępem nauki, techniki i organizacji; kompresja czasu i przestrzeni (poprzez rozwój środków masowego przekazu); narastanie zjawiska migrującej ludności i wymykanie się go spod kontroli państw narodowych; złożoność i wielowątkowość (globalizacja rynków pieniężnych i kapitałowych, globalizacja przedsiębiorstw, technologii, rynków pracy, globalizacja stylów życia i modeli konsumpcji, globalny problem, dotyczący ekologii itp.) [2].

Globalizacja to upowszechnianie się pewnych procesów i zjawisk w skali światowej [10; 13]. Ale globalizacja to przede wszystkim gospodarka oraz rynek. Jej zadaniem jest ograniczenie, a także znoszenie barier w międzynarodowej wymianie gospodarczej, czyli pokonywanie barier fizycznych oraz naturalnych. W tym obszarze ważną rolę odgrywa postęp techniczny. Ale i on nie wystarczy, jeśli nie będzie spełniony drugi warunek, a mianowicie znoszenie barier politycznych stworzonych przez człowieka. Zatem globalizacja to historyczny oraz spontaniczny proces liberalizacji, a także postępującej wraz z nią integracji kapitału, rynków, siły roboczej, technologii oraz

informacji w jeden współzależny rynek światowy. Szczególną rolę odgrywają tutaj trzy słowa: liberalizacja, integracja oraz współzależność [6]. Na tym polega rola globalizacji jako czynnika aktywizacji rozwoju współpracy transgranicznej o charakterze gospodarczym bo właśnie ona obiektywnie stwarza dużo sprzyjających temu przesłanek.

Proces globalizacji kształtuje się pod wpływem wielu różnorodnych czynników. Czynniki te można zagregować w trzech zasadniczych grupach: postęp naukowo-techniczny; konkurencja międzynarodowa; polityka ekonomiczna państwa. Najsilniejsze i najbardziej wszechstronne działanie ma pierwszy z wymienionych czynników, który „napędza” proces globalizacji, ale jednocześnie jest „napędzany” przez globalizację. Postęp związany jest z rozpowszechnianiem technik informatycznych, który umożliwia ona szybki i tani przepływ informacji, tworząc dobre warunki dla procesu globalizacji na wszystkich rynkach [4].

Na procesy globalizacyjne niewątpliwie wpływ miały i mają organizacje międzynarodowe, takie jak: Bank Światowy, którego celem jest udzielanie pomocy w odbudowie i rozwoju krajów członkowskich. Międzynarodowy Fundusz Walutowy, utworzony w 1944 r. ma za zadanie koordynowanie polityki finansowej państw członkowskich. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) – założona w 1960r. w Paryżu, jej celem jest promowanie trwałego wzrostu gospodarczego, a także likwidacja barier protekcyjnych w handlu. Powyższe organizacje, jak również Światowa Organizacja Handlu, poprzez którą likwidowane są cła i utrwalane ułatwienia w handlu, przyczyniają się do powstawania procesów globalizacyjnych [8].

Podsumowując globalizacja jest historycznym procesem liberalizacji połączonej z integracją kapitałów, rynków, siły roboczej, informacji oraz technologii w jeden globalny rynek ponadkrajowy [9, s. 98].

Globalizacja stwarza zarówno zagrożenia, jak i szanse dla wszystkich z nas, którzy uczestniczą w tym procesie [11, s. 7].

Proces globalizacji wiąże ze sobą wiele zalet: tworzy warunki, sprzyjające kooperacji ludzi różnych społeczeństw w tworzeniu programów ekonomicznych i prawnych; wpływa na wydłużenie maksymalnej dożywalności na skutek umasowionej medycyny i profilaktyki, szybkiego rozprzestrzeniania się osiągnięć światowej kultury za pomocą elektronicznej sieci informatycznej; ułatwia rozwój wielkich korporacji gospodarczych międzynarodowych i międzykontynentalnych; daje szanse na nieograniczony transfer technologii i przepływ siły roboczej; prawdopodobieństwo na zwalczenie ubóstwa; promuje proces globalnego komunikowania poprzez telekomunikację, telewizję satelitarną i Internet; dzięki globalizacji świat jest zjednoczony [8].

Nie przez wszystkich globalizacja traktowana jest jako dobrodziejstwo i niejako środek na słabości społeczne i gospodarcze. Jej przeciwnicy formułują całą listę zagrożeń: prowokowanie buntów i rewolucji światowych – globalny terrorizm; narastanie nierówności społecznej wskutek nierównomierniej dystrybucji dóbr, usług i finansów; katastrofalne rozmiary zagrożeń środowiskowych w związku z rozwojem przemysłu i urbanizacji; realna możliwość katastrofy lub wojny nuklearnej; szerzenie demoralizacji, głównie przez wszechobecne mass media; ubezwłasnowolnienie narodów; niszczenie tradycji i religii – propagowanie „mieszanki” kulturowej; promowanie sztucznego

autorytetu „gwiazdy”, a nie prawdziwych wartości moralnych; dominacja społeczeństwa konsumpcyjnego nad twórczym; „zmniejszenie się świata” – likwidacja geografii świata[8]. Globalizacja prowadzi do zwiększania przepaści między bogatymi i biednymi – dziś własność 358 najbogatszych ludzi świata ma większą wartość niż dochód 45 % ludzkiej populacji. Prowadzi do absurdu sytuacji, kiedy produkty które przemierzyły tysiące kilometrów, są tańsze niż produkty lokalne. Roczna wartość ponadnarodowych operacji finansowych to 900 bilionów USD – kilkanaście razy więcej, niż łączny PKB wszystkich państw świata. Transakcje walutowe osiągają równowartość 1300 miliardów dolarów dziennie. Jest to niemal tyle, ile suma rezerw wszystkich banków narodowych świata, wynoszących łącznie ok. 1500 miliardów dolarów [8].

Z łatwym przemieszczaniem się ludzi i międzynarodowym handlem związane jest zagrożenie wszelkiego rodzaju chorób i epidemii, np. HIV, ptasia grypa, choroba szalonych krów czy grypa. Coraz trudniej jest wprowadzić kwarantannę, co byłoby najlepszym sposobem na zgaszenie ogniska choroby.

Wnioski i perspektywy dalszych badań. Globalizacja jako proces obejmuje wszystkie dziedziny egzystencji człowieka. Proces ten coraz dalej to silniej intensyfikuje się. Globalizacja jest procesem obiektywnym i nieodzownym, chcemy my tego czy nie. Globalizacja nie poddaje się jednoznacznym ocenom. Jako proces ma wiele zalet i wad, bo prowadzi tak do pozytywnych, jak i negatywnych skutków. Globalizacja może być wielką szansą dla rozwoju krajów i narodów, ale dążyć do niej bezmyślnie nie warto, bo to jest niebezpieczne ze względu na możliwe negatywne skutki niepożądane. Jednak jako czynnik stwarzania sprzyjających warunków do aktywizacji współpracy transgranicznej w różnych jej formach jest bardzo ważny i obiektywnie musi być wykorzystany w praktyce działań różnych państw, szczególnie – geograficznie sąsiadujących między sobą. Nie wykorzystanie tego w e współczesnych czasach dla Ukrainy oznacza wiarygodność okazać się w ogonie nie tylko współpracy transgranicznej, a i całego postępu gospodarczego w ogóle. Tak że w najbliższej perspektywie najbardziej atrakcyjnym polem badań naukowych jest poszukiwanie i określenie warunków, w tym i instytucyjnych, niezbędnych dla realizacji możliwości wykorzystania zjawiska nasilania się procesów globalizacyjnych w celu aktywizacji współpracy transgranicznej.

Bibliografia

1. Albrow M. Globalization. Knowledge and Society / M.Albrow. – London, 1990 – 238 p.
2. Baylis J. Globalizacja polityki światowej / J.Baylis, S.Smith. – Kraków, 2008. – 248 s.
3. Bieleńki P. Zewnętrznoekonomiczna działalność regionów / P.Bieleńki, N.Mikuła // Regionalna polityka; metodologia, metody, praktyka / pod. red. M. Dolisznioho. – Lviv, 2001. – 719 s.
4. Dach Z. Globalizacja – wyzwania i zagrożenia/ Z.Dach, Kraków, 1995. – 168 s.
5. Dackiw R. Integracja Ukrainy w światową przestrzeń i współpraca transgraniczna / R. Dackiw // Społeczno-ekonomiczne badania w okresie przejściu/ pod. red. M. Dolisznioho. – Lviv,1997. – S.204–212.
6. Drelich-Skulska B. Specyfika biznesu międzynarodowego w Azji Wschodniej na tle procesów globalizacyjnych / B.Drelich-Skulska, P. Skulski // Determinanty i wyzwania gospodarki światowej /Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, 2009 – S. 214–219.
7. Gilejko L. Globalizacja a zróżnicowanie społeczne we współczesnym świecie / L. Gilejko. – Warszawa, 2010. – 237 s.

8. Grzybowska A. Globalizacja – szanse i zagrożenia [Zasób elektroniczny] / A. Grzybowska. – Białystok 2013. – Tryb dostępu : // http://www.ue.katowice.pl/uploads/media/1_A.Grzybowska_Globalizacja_szanse_i_zagrozenia.pdf.
9. Kołodko G., Wędrujący świat / A. Kołodko. – Warszawa, 2008. – 348 s.
10. Liberska B. Proces globalizacji i regionalizacji w gospodarce światowej / B. Liberska. – Warszawa : Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 1998. – 247 s.
11. Polak E. Globalizacja a zróżnicowanie społeczno-ekonomiczne / E. Polak. – Warszawa, 2009. – 324 s.
12. Ślusarczyk B. Teoretyczno-praktyczne aspekty globalizacji gospodarczej / B. Ślusarczyk. – Częstochowa : Wydział Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, 2010. – 235 s.
13. Szymański Wł. Globalizacja – wyzwania i zagrożenia / Wł. Szymański. – Warszawa : PWE, 2001. – 236 s.
14. Żelazo A. Pojęcie współpracy transgranicznej samorządu terytorialnego / A. Żelazo. Pjecie współpracy transgranicznej samorządu terytorialnego // Biuletyn PISM – Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2004, nr 24 (212). – [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu: <http://www.pism.pl/index/?id=50c3d7614917b24303ee6a220679dab3>.
15. [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu : <http://www.pism.pl/index/?id=50c3d7614917b24303ee6a220679dab3>.
16. [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu : http://wroclaw.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/wroc/ASSETS_14-19.pdf.
17. [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu : http://pl.wikipedia.org/wiki/Wspolpraca_transgraniczna.
18. [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu : http://association.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=398:2012-04-05-07-43-53&catid=154:2012-07-03-15-21-21&Itemid=27.

Черевко Г. Глобалізація як чинник активізації транскордонного співробітництва

Глобалізація є об'єктивним процесом, який все більше інтенсифікується і певним чином впливає на світове економічне середовище. Передусім закономірним наслідком розвитку процесу глобалізації є активізація транскордонної співпраці. Однак глобалізація створює тільки можливості для цієї активізації. До основних з них слід віднести такі явища, як інтеграція, лібералізація, підвищення рівня співзалежності країн. Завданням кожної країни є створення умов для реального здійснення розвитку транскордонного співробітництва як вагомого чинника розвитку економіки взагалі. При цьому слід враховувати як позитивні, так і негативні можливі наслідки розвитку процесів глобалізації в частині економічної діяльності.

Ключові слова: транскордонна співпраця, економіка, глобалізація, позитивні і негативні сторони.

Cherevko G. Globalization as the factor of transborder cooperation

Globalization is the objective process, which is coming to be more and more intensive and makes some influence on world economical environmental. In the first lane some appropriate consequence of globalization process development is the activation of transborder cooperation. But globalization creates only some possibilities for such

activation. The main importance possibilities are such performances as the liberalization, integration and countries mutual dependence level enhancing. The task of each country is conditions creation for the real realization transborder cooperation development as the important factor of economy development in general. By that it is needed to take into account as positive so negative possible consequences of globalization processes development in the part of economical activity.

Key words: transborder cooperation, economy, globalization, positive and negative sides.

Черевко Г. Глобализация как фактор активизации трансграничного сотрудничества

Глобализация является объективным процессом, который все больше интенсифицируется и определенным образом влияет на мировую экономическую среду. Прежде всего закономерным следствием развития процесса глобализации является активизация трансграничного сотрудничества. Однако глобализация только создает возможности для этой активизации. К основным из них следует отнести такие явления, как интеграция, либерализация, повышение уровня созависимости стран. Задачей каждой страны является создание условий для реального осуществления развития трансграничного сотрудничества как весомого фактора развития экономики вообще. При этом следует учитывать как положительные, так и отрицательные последствия развития процессов глобализации в части экономической деятельности.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, экономика, глобализация, положительные и отрицательные стороны.

УДК 339.13:338.26

ВДОСКОНАЛЕННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

*Ю. Губені, д. е. н., І. Костецька, к. е. н.
П. Оліщук, к. е. н., Ю. Коверко, ст. викладач Львівський
національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Успішне ведення підприємницької діяльності базується на чіткому розрахунку. Бізнес-планування засноване на оцінці інституційного середовища підприємства, тому на момент розробки бізнес-плану важливим є врахування стану інституцій формального та неформального характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема покращання бізнес-планування присвячені наукові праці багатьох учених. Різні аспекти розвитку методів планування досліджували П. Березівський, Ю. Губені, В. Дробот, П. Друкер, А. Линенко, В. Сизоненко.

Як стверджують деякі науковці, останнім часом у сільському господарстві посилилося застосування економіко-математичних методів та моделей на рівні